

Ter Herinnering aan Rudy Ballieux

Op 22 oktober j.l. is overleden, in zijn negentigste levensjaar, Prof. dr. Rudy E. Ballieux, emeritus Hoogleraar Klinische Immunologie en voormalig hoofd van de gelijknamige afdeling binnen de Medische Faculteit en het Universitair Medisch Centrum Utrecht.

Rudy Ballieux was één der grondleggers van de Immunologie als wetenschappelijke discipline in Utrecht, en tevens in Nederland. Zijn loopbaan viel in de eerste periode van veelzijdige groei van het vak en stormachtige toename van kennis van en inzicht in de bouw en functie van het afweersysteem. Hij trad in 1959 aan als staf lid met klinisch chemische opleiding binnen het research laboratorium van Prof. dr. F.J. Jordan, Afdeling Inwendige Geneeskunde van het toenmalig Stads- en Academisch Ziekenhuis Utrecht. In 1967 vormde hij de Laboratoriumafdeling Klinische Immunologie Utrecht, die zich al gauw breed ontplooidde tot een belangrijk en vruchtbaar centrum van onderwijs, opleiding, research, en diagnostiek. Rudy Ballieux heeft daarmee deelgenomen en bijgedragen aan onderzoek gericht op vele aspecten van het immuunsysteem.

De eerste decade van zijn loopbaan was hoofdzakelijk gewijd aan fysisch en immunochemisch onderzoek aan paraproteïnen (M-proteïnen), voorkomend bij patiënten met “atypische macroglobulinaemie”. Hierbij bleek dat vele van deze paraproteïnen een nieuwe klasse immunoglobulinen representeerden, die al dra bekend werd als IgA.

Gedurende 1963/64 werkte Rudy Ballieux bij Frank Putnam, Gainesville Fla, en droeg substantieel bij aan de ontdekking van en het inzicht in IgG subklassen. Hij introduceerde na zijn terugkeer in Utrecht o.a. de agar- en immuno-electroforese als werktuigen voor research en diagnostiek. De pathofysiologie van immunoglobulinen c.q. paraproteïnen vormde vervolgens de groeikern van het klinisch-immunologisch laboratorium.

In de jaren zeventig concentreerden Rudy Ballieux en zijn afdeling zich op de menselijke lymphocyten (patho)fysiologie. Dit omvatte aantoning van T en B lymfocyten en hun subpopulaties zoals helper en suppressor T cellen, en onderzoek aan hun regulatoire functies. Daarvoor werden diverse functionele in vitro analyse-technieken ontwikkeld, met name die voor productie van (auto)antistoffen en immunoglobulinen.

In de jaren tachtig was Rudy Ballieux een der eerste immunologen die de mogelijkheden exploreerde om de interactie tussen geest en immuunsysteem te onderzoeken. Hij initieerde conditioneringsexperimenten bij ratten, en daarna bij de mens, en daarnaast werd onderzoek gedaan aan de invloed van neuro-endocriene factoren op lymfocytenfuncties in vitro. Hij stond hiermee aan de wieg van een nieuwe subdiscipline, de Psychoneuroimmunologie. Nadat hij in 1991 terugtrad als Hoogleraar Klinische Immunologie, heeft hij nog vijf jaren dit onderzoek gesuperviseerd vanuit de nieuwe leeropdracht Psychoneurofysiologie, binnen de faculteit Geneeskunde.

De research-activiteiten van Rudy Ballieux hebben veel bijgedragen aan het aanzien dat de Nederlandse immunologie geniet binnen de internationale wetenschappelijke gemeenschap. Hij was een sterk bevorderaar van de wederzijdse interactie tussen basale research en klinische geneeskunde, en speelde een belangrijke rol bij de vormgeving en consolidatie van de Medische Immunologie als laboratoriumdiscipline. Vele publieke organisaties op het terrein van medisch onderzoek en gezondheidszorgbeleid hebben geprofiteerd van zijn kennis, visie, en bestuurlijke talenten. Eén uit vele door hem vervulde functies was zijn lidmaatschap, voor Nederland, van het Committee for Medical Research of the European Community, gedurende de elf jaren tot 1985. Ook was hij lid van de KNAW.

Binnen Utrecht was Rudy Ballieux al in de jaren '60 van de vorige eeuw initiator van een netwerk van immunologische researchgroepen in de Medische faculteit, het Academisch Ziekenhuis en het Wilhelmina Kinderziekenhuis. Dit netwerk groeide in latere jaren uit tot een blijvend interfacultair samenwerkingsverband op de gebieden Infectieziekten, Microbiologie en Immunologie. Het vormt tot op heden, onder de groepsnaam Immuniteit & Infectie, één der vijf biomedische clusters van de Universiteit Utrecht, c.q. de Eykman Graduate School Infection & Immunity.

Rudy Ballieux was getalenteerd op de gebieden onderzoek, laboratorium-gebaseerde patiëntenzorg, management en bestuur, maar hij was ook een begaafde en begeesterde docent en opleider, vraagbaak en stimulator. Talloze cursussen, bijscholingen en collegereeksen werden door hem gegeven. Niemand die deze meemaakte of een persoonlijk beroep op hem deed zal zijn aanstekelijk enthousiasme voor zijn vak, nieuwe ideeën, en mogelijkheden tot dwarsverbinding, ooit vergeten. Hij heeft in totaal vijfendertig promovendi begeleid en, tezamen met hen en de staf, enige honderden student-stagisten Geneeskunde en Medische Biologie. Zij en talloze collega's binnen en buiten Utrecht hebben groot voordeel gehad van zijn kritische instelling, brede kennis van het afweersysteem, open, altruïstische aard, en wetenschappelijke fatsoensnormen. Velen van hen hebben mede hierdoor relaties opgebouwd van wederzijds vertrouwen en collegiale vriendschap, die verder reiken dan een gedeelde interesse in de Immunologie.

8 november 2020

Frits Gmelig Meyling

Ben J.M. Zegers